

BLOQUE
NACIONALISTA
GALEGO

GRUPO PROVINCIAL

G-32014003

xosebaltar@bng.gal

Bernardo Varela López, deputado do grupo provincial do BNG na Deputación de Ourense, ao abeiro da Lei da Administración Local de Galiza e demais disposicións concordantes presenta a seguinte **moción: Necesidade de preservación e conservación das presas tradicionais de Galiza.**

EXPOSICIÓN DE MOTIVOS

Aínda que Galiza se sitúa na zona húmida da península Ibérica os nosos campos precisaron desde tempos inmemoriais, sobre todo en meses estivais, do uso de regas especialmente na provincia de Ourense. Desta necesidade e doutros usos tradicionais, como curtidurías e muíños de auga, xurdiu a creación de diversos sistemas específicos para a acumulación da auga empregada, tanto para a súa transformación en enerxía mecánica como na rega de terreos, con sistemas tradicionais que na maioría dos casos non presentan nin unha gran envergadura nin tampouco un funcionamento técnico complexo.

O sistema máis extendido en Galiza foi o das presas, que se atopan en lugares cun caudal continuo de auga, coma os ríos e regatos, a diferenza doutros modelos tradicionais de acumulación de auga como as pozas. Esta presas construíronse inseridas principalmente no propio leito natural dos ríos e regatos empregando algún dos terrapléns dos pequenos vales que o conforman como paredes.

A mediados do século XX, Galiza sufriu unha acelerada industrialización tardía que afectou á arquitectura popular do noso País cunha forza inusitada, e as construcións tradicionais destinadas á acumulación e distribución de augas non foron a excepción. Sendo o cambio máis salientable o uso de novos materiais como o formigón, que substituíu nun alto porcentaxe de pozas e presas as paredes de terra e pedra, porén mantívose ate os nosos tempos a convivencia coas presas e pozas tradicionais preindustriais. O sistema de regos e canalizacións tamén padeceron este proceso de modernización tardía galega, aínda que en menor medida.

Polo carácter popular destes sistemas de recollida e distribución de augas son infraestruturas de pouca entidade construtiva, dado que adoitan ser pozas, presas, canles, regos ou caneiros pero que teñen unha gran importancia. Importancia que radica

tanto no seu gran valor ambiental, dada a biodiversidade existente tanto nas pozas e presas, como pola función que realizan para drenaxe dos solos e para evitar escorrentías que erosionen a terra. Ademais da propia utilidade como motor para fomentar a produtividade de terras agrarias, que aínda a día de hoxe son factor para asentar poboación no rural, así como o feito de constituíren un elemento fundamental da paisaxe galega tradicional, **e o seu carácter de reservorio de auga para épocas de estiaxe, que cada vez semella serán máis prolongadas.**

A maior complexidade destes sistemas populares de acumulación e distribución de augas foi a súa xestión a través do dereito consuetudinario. Modelos de xestión da auga que en función do número de parcelas e da cantidade de auga, estableceron quendas e sistemas de reparto baseados en medir o tempo de rega e a cantidade de auga, en base a dereitos adquiridos polos seus propietarios. Uns modelos de xestión da auga que forman parte da nosa cultura inmaterial.

Este patrimonio material e inmaterial que enfrenta múltiples problemáticas para súa supervivencia. O abandono dos usos tradicionais, tanto dos muíños, pesqueiras, pasais e curtidurías, como dos sistemas de regadío. A falta dunha adaptación ás novas necesidades, así como a carencia dunha aposta pola súa posta en valor e difusión deste patrimonio. Tampouco axuda a perda da función comunitaria, especialmente no caso de pozas, por feitos como a concentración parcelaria e a apertura de pistas que directamente as atoaron, sen a menor consideración. E a infravaloración deste patrimonio etnográfico tamén conleva a aparición de novas ameazas, como a declarada intención da Confederación Hidrográfica Miño-Sil de desmantelalas para acadar obxectivos alleos ás necesidades da veciñanza e do territorio.

A Confederación Hidrográfica Miño-Sil actualmente pretende a eliminación deste patrimonio para acadar canles máis libres, seguindo parámetros europeos. Parámetros ben alonxados das necesidades do País e concebidos para outro tipo de presas que supoñen afeccións ambientais moito máis sobranceiras sobre as nosas canles fluviais, como os encoros hidroeléctricos, que ninguén se plantexa derrubar, nin sequera recuperar para uso público, ou regular o emprego da auga que atesouran priorizando os usos públicos. Contribuíndo estes feitos a comprometer a preservación dos recursos hídricos dos nosos ríos e regatos, e en consecuencia a conservación da fauna piscícola, e sen ter en conta aos habitantes do territorio que precisan dos regadíos, dos usos turísticos e de lecer e por suposto dos usos para auga de boca e industrial, nas longas estiaxes do verán que desgraciadamente son cada vez máis pronunciadas, como nos amosou este 2022. E por outra banda, a institución desenténdese ou ignora a importancia destas construcións populares, sin que a Consellería de Medio Ambiente interveña, tanto dendún punto de vista etnográfico como medioambiental, pois este ano moitos ríos como Arnoia, se non fora pola presenza das presas teríanse convertido en pouco máis que un paso fondo, con algo de humidade, tal como acontecía nas zonas dél non represadas.

Os modelos de acumulación e distribución de augas constitúen unha das características básicas da sociedade rural galega: o aproveitamento máximo de todos os recursos que existen ao seu redor, e que permitiron e seguen a permitir asentar poboación no rural e tamén nas Vilas. Son sistemas que xa se empregaban na idade media e ós que na idade

moderna se dotou dun uso colectivo da auga ate chegar aos nosos días, no que o contexto actual de cambio climático nos esixe non minusvalorar e despreziar. Se non o contrario, debemos preservar para nós e pras xeracións futuras. Polo que o grupo provincial do BNG de Ourense propón ao pleno provincial os seguintes

ACORDOS

1. Instar á Deputación provincial a que dende a comisión de cultura e patrimonio desta institución se realice un catálogo das presas tradicionais existentes na provincia de Ourense.
2. Instar á Deputación de Ourense á recuperación e conservación das pozas situadas en estradas provinciais e a colaboración na conservación das situadas nas vías municipais para a súa posta en valor e uso. Tanto polos seus usos humanos como pola seu importante papel como reservorio medioambiental.
3. Instar á Confederación Hidrográfica Miño-Sil a respectar o patrimonio etnográfico galego e non desmantelar estas infraestruturas de valor cultural e patrimonial, cuxa importancia se fai máis transcendental como factor de regulación e acumulación da auga cos efectos do Cambio Climático. Resultando imprescindibles canto máis frecuentes e prolongadas se fan as secas. Polo que se solicita dispoñan fondos desta institución para as labores de conservación que correspondan.
4. Instar á Xunta de Galiza a que estas infraestruturas populares sexan catalogadas en toda Galiza e declaradas “Lugares de Valor Etnográfico” e protexidas pola Xunta de Galiza en consecuencia. E dotar fondos para a súa conservación.
5. Instar á Xunta de Galiza a promover estudos e catalogar como Ben de Interese Cultural Inmaterial galego o uso e xestión das augas nos sistemas de acumulación e distribución de auga popular.
6. Instar á Deputación de Ourense a por a disposición das comunidades de regantes e propietarios de muíños e elementos patrimoniais análogos os equipos técnicos da mesma, para acometer as propostas de reparación e mantemento destas infraestruturas para o seu uso e conservación de forma axeitada.

Ourense, 15 de setembro de 2022

Asdo: Bernardo Varela López

Voceiro do grupo provincial do BNG

A Sr. Presidente da Deputación Provincial de Ourense